ΠΑΝΤΙΣΡΑ
αντικαπιταλιστικη • ενημερωση

ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ για ένα σύγχρονο
ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ και ΚΟΜΜΑ

Στρατηγική και τακτική. Ο επαναστατικός σκοπός και ο δρόμος

Εισήγηση του Μπάμπη Συριόπουλου στην εκδήλωση: 100 χρόνια από το θάνατο του Β.Ι. Λένιν- Η πολιτική και θεωρητική συμβολή του για την επαναστατική αλλαγή της κοινωνίας, 11/2/2024

Το έργο του Λένιν, η πολιτική του δράση και η θεωρητική του συνεισφορά θα μπορούσε να συμπυκνωθεί στην υλοποίηση των στόχων που είχαν τεθεί στο *Κομμουνιστικό Μανιφέστο* από τους Μαρξ και Ένγκελς ήδη από το 1848: **η συγκρότηση του προλεταριάτου σε τάξη, η ανατροπή της αστικής κυριαρχίας και η κατάκτηση της πολιτικής εξουσίας** με σκοπό «να αποσπάσει, βαθμιαία, από την αστική τάξη όλο το κεφάλαιο, για να συγκεντρώσει όλα τα εργαλεία παραγωγής στα χέρια της πολιτείας, δηλαδή στα χέρια του συγκροτημένου ως κυρίαρχη τάξη προλεταριάτου». Ο Λένιν έχοντας πάντα συνείδηση του γενικού, παγκόσμιου και διαχρονικού (για όσο υπάρχει καπιταλισμός) χαρακτήρα των σκοπών αυτών, επικέντρωσε στην υλοποίησή τους στις ειδικές συνθήκες της Ρωσίας του τέλους του 19ου

αιώνα και των αρχών του 20ού.

Στην τσαρική Ρωσία η δουλοπαροικία καταργήθηκε τυπικά μόλις το 1861 και την απολυταρχική κρατική εξουσία διεύθυναν οι ευγενείς κάτω από τον μονάρχη. Η αστική τάξη ήταν παραγκωνισμένη από την πολιτική εξουσία. Παρά τον απαρχαιωμένο, «ασιατικό» όπως έλεγαν τότε, χαρακτήρα του κράτους με ισχυρά φεουδαρχικά στοιχεία, το ίδιο αυτό κράτος ήταν υποχρεωμένο να αναπτύσσει τις καπιταλιστικές σχέσεις παραγωγής. Οι ιμπεριαλιστικές επεκτατικές φιλοδοξίες της ρωσικής αυτοκρατορίας και ο ανταγωνισμός με άλλες δυνάμεις εξωθούσαν το κράτος στον εκσυγχρονισμό του στρατού και της εκπαίδευσης, στην αυξημένη φορολογία, στην ανάπτυξη βαριάς βιομηχανίας, κυρίως μεταλλουργίας. Πλάι στην απαρχαιωμένη, μισοφεουδαρχική αγροτική οικονομία, αναπτυσσόταν, σε μεγάλο βαθμό με κρατικές παραγγελίες και προστασία, η βιομηχανία με μεγάλη συγκέντρωση εργατικού δυναμικού ανά εργοστάσιο. Στη Γερμανία του τέλους του 19ου δούλευαν σε μονάδες με πάνω από 1000 εργάτες το 10% της βιομηχανικής εργατικής τάξης, στη Ρωσία την ίδια περίοδο το αντίστοιχο ποσοστό ήταν 38,5%. Πλάι στην εξαθλιωμένη, αγράμματη και βυθισμένη στη θρησκοληψία και στις προλήψεις αγροτιά δημιουργούνταν μια εργατική τάξη εξαρχής, χωρίς μεσαιωνικές συντεχνιακές παραδόσεις. Ο καπιταλισμός αναπτυσσόταν σαν σε θερμοκήπιο κάτω από απολυταρχικό-φεουδαρχικό περίβλημα.

Μια επανάσταση θεωρούνταν αναγκαία από ένα ευρύ φάσμα πολιτικών δυνάμεων από τους σοσιαλιστές διαφόρων αποχρώσεων μέχρι και τη φιλελεύθερη αστική τάξη, διακηρυκτικά τουλάχιστον. **Το ερώτημα ήταν το κοινωνικό της περιεχόμενο, οι κοινωνικές και πολιτικές δυνάμεις που θα πρωταγωνιστούσαν,** η «προσωρινή επαναστατική κυβέρνηση» που θα προέκυπτε, οι πολιτικές συμμαχίες κτλ. Με τις γενικές απεργίες και ένοπλες εξεγέρσεις το 1905 το ερώτημα σταμάτησε να είναι θεωρητικό και μακροπρόθεσμο. Τα δύο ρεύματα στο ρωσικό σοσιαλδημοκρατικό κόμμα, πότε σαν φράξιες στο ίδιο κόμμα και πότε δύο κόμματα (διασπάστηκαν οριστική το 1912), έδιναν διαφορετικές απαντήσεις. Ο Λένιν στις *Δύο τακτικές της σοσιαλδημοκρατίας στη δημοκρατική επανάσταση* έγραφε: «Οι μαρξιστές είναι απόλυτα πεπεισμένοι για τον αστικό χαρακτήρα της ρωσικής επανάστασης. Τι σημαίνει αυτό; Αυτό σημαίνει ότι οι δημοκρατικοί εκείνοι μετασχηματισμοί που έγιναν αναγκαίοι για τη Ρωσία, αυτοί καθαυτοί όχι μόνο δεν σημαίνουν υπονόμευση του καπιταλισμού, υπονόμευση της κυριαρχίας της αστικής τάξης, αλλά αντίθετα για πρώτη φορά θα ξεκαθαρίσουν πραγματικά το έδαφος για μια πλατιά και γρήγορη, ευρωπαϊκή και όχι ασιατική ανάπτυξη του καπιταλισμού, για πρώτη φορά θα κάνουν δυνατή την κυριαρχία της αστικής τάξης σαν τάξης». Για τους μπολσεβίκους η νικηφόρα επανάσταση θα οδηγούσε σε μια προσωρινή κυβέρνηση και Συντακτική Συνέλευση που θα τσάκιζε τη φεουδαρχική

αντεπανάσταση, θα καθιέρωνε τη δημοκρατία και το ίσο εκλογικό δικαίωμα, θα μοίραζε τη γη των ευγενών στους αγρότες, θα ξερίζωνε τα φεουδαρχικά γνωρίσματα από το χωριό και την πόλη, θα καλυτέρευε τη θέση των εργατών, θα καθιέρωνε το οχτάωρο και θα μετέφερε την επαναστατική πυρκαγιά στην Ευρώπη. Και τότε, πάνω στο κεκτημένο δημοκρατικό έδαφος θα φούντωνε η ανοιχτή πάλη ανάμεσα στο προλεταριάτο και στην αστική τάξη για το σοσιαλισμό. Η σοσιαλδημοκρατία, ο τότε εκπρόσωπος της επαναστατικής εργατικής τάξης θα έπρεπε να συμμετέχει στην προσωρινή επαναστατική κυβέρνηση.

Και η αστική τάξη; Ποια ήταν η θέση της στην επανάσταση; Ο Λένιν δεν της είχε καμία εμπιστοσύνη. Από τη μία έγραφε *«η αστική επανάσταση εκφράζει τα συμφέροντα όχι τόσο του προλεταριάτου όσο της αστικής τάξης»*, από την άλλη τη *«συμφέρει περισσότερο οι αναγκαίοι μετασχηματισμοί με αστικοδημοκρατική κατεύθυνση να γίνουν πιο αργά, πιο βαθμιαία, πιο επιφυλακτικά, λιγότερο αποφασιστικά, με μεταρρυθμίσεις και όχι με επανάσταση· […] οι μετασχηματισμοί αυτοί να αναπτύσσουν όσο μπορεί λιγότερο την επαναστατική αυτενέργεια, την πρωτοβουλία και την ενεργητικότητα του απλού λαού, δηλ. της αγροτιάς και ιδιαίτερα των εργατών, γιατί διαφορετικά θα είναι πιο εύκολο για τους εργάτες "να περάσουν το όπλο από τον έναν ώμο στον άλλο", όπως λένε οι Γάλλοι, δηλ. να στρέψουν ενάντια στην ίδια την αστική τάξη το όπλο που θα πάρουν από την αστική επανάσταση, την ελευθερία που θα τους δώσει η αστική επανάσταση, τους δημοκρατικούς θεσμούς που θα εμφανιστούν στο ξεκαθαρισμένο από τη δουλοπαροικία έδαφος».* Άρα, συμπληρώνει παρακάτω, *«από μιαν ορισμένη άποψη η αστική επανάσταση συμφέρει περισσότερο στο προλεταριάτο παρά στην αστική τάξη».* Η τελευταία απόδειξε την ατολμία και ασυνέπειά της, τη διάθεσή της για συμβιβασμό με τη τσαρική μοναρχία ήδη από το 1905. Δεν βιαζόταν και πολύ να έχει την εξουσία σε μιαν αστική δημοκρατία, μάλλον προτιμούσε την απολυταρχία από τη δημοκρατία και τις ελευθερίες που θα 'διναν φτερά στο ήδη αφυπνισμένο προλεταριάτο.

Από τη στρατηγική αυτή απέρρεε και η ανάλογη τακτική. **Η εργατική τάξη έπρεπε να είναι στην πρωτοπορία της δημοκρατικής πάλης, να παλεύει για τα δικά της συμφέροντα, την επαναστατική περίοδο να χτίζει τα δικά της όργανα πάλης και εξουσίας,** πολιτοφυλακές και σοβιέτ, η σοσιαλδημοκρατία δεν έπρεπε να συνασπίζεται στις εκλογές για τη Δούμα με τα φιλελεύθερα αστικά κόμματα και η συμμετοχή της στις εκλογές έπρεπε να εξυπηρετεί τη σοσιαλιστική προπαγάνδα.

Δηλαδή, **η γραμμή του Λένιν και των μπολσεβίκων ήταν μια πρωτίστως εργατική και λαϊκή επανάσταση και μια δημοκρατική εξουσία της εργαζόμενης πλειοψηφίας –**εργατών και αγροτών- που θα ανέπτυσσε τον καπιταλισμό παρά και ίσως ενάντια στην

αστική τάξη. Σίγουρα αυτή η στρατηγική είχε αντιφάσεις, αλλά τότε ήταν γενικά αδιανόητο για τους μαρξιστές της εποχής μια σοσιαλιστική επανάσταση σε μια καθυστερημένη χώρα σαν τη Ρωσία. Το πρόγραμμα των μπολσεβίκων δοκιμαζόταν ήδη το 1905. Μετά τη γενική απεργία του Οκτώβρη στην Πετρούπολη το εκλεγμένο «συμβούλιο των εργατών αντιπροσώπων για τη γενική απεργία», το σοβιέτ που αναζητούσε τη θέση του στην ιστορία, αποφάσισε την επιβολή του οχτάωρου από την 1η Νοέμβρη. Αμέσως οι καπιταλιστές παράτησαν τη μέχρι τότε μεσοβέζικη θέση τους απέναντι στο κίνημα και απάντησαν με λοκάουτ, έκλεισαν τα εργοστάσια. Ο Τρότσκι εξαρχής συμφωνούσε πολύ περισσότερο με τους μπολσεβίκους στα πολιτικά ζητήματα αλλά οι απόψεις του για τα οργανωτικά ζητήματα καθώς και η επιδίωξη για ενότητα του κόμματος τον οδηγούσαν πιο κοντά στους μενσεβίκους. Στο 1905, μερικά χρόνια μετά τα γεγονότα, έγραφε και σωστά για την «επαναστατική-δημοκρατική δικτατορία του προλεταριάτου και της αγροτιάς» που επιδίωκαν οι μπολσεβίκοι ότι «σκοπός της θα είναι ο εκδημοκρατισμός των οικονομικών και πολιτικών σχέσεων εντός των ορίων της ιδιωτικής ιδιοκτησίας των μέσων παραγωγής». Αυτό θα σήμαινε «να επιβάλλει το προλεταριάτο στον εαυτό του ένα πολιτικό περιορισμό». Υπενθυμίζοντας το λοκ-άουτ του Νοέμβρη αναρωτιόταν τι θα έκανε μια επαναστατική κυβέρνηση «όταν αντικρίσει τα κλειστά εργοστάσια»· «θα πρέπει να τα ξανανοίξει και να επαναφέρει την παραγωγή με κυβερνητικά έξοδα. Μα αυτός δεν είναι ο δρόμος για το σοσιαλισμό;».

Ο ίδιος ο Λένιν σημείωνε στις *Δύο τακτικές…* την αλληλοδιαπλοκή σοσιαλιστικών και «δημοκρατικών» στοιχείων στις επαναστάσεις του παρελθόντος και του μέλλοντος. Το Δεκέμβρη του 1906 όταν διαφαινόταν η ήττα της επανάστασης αναφωνούσε απειλητικά και προφητικά ταυτόχρονα: «Θα πούμε και θα αποδείξουμε στο προλεταριάτο ότι οι προδοσίες της αστικής τάξης και οι ταλαντεύσεις των μικρονοικοκυραίων χαντάκωσαν την αστική επανάσταση, και ότι το ίδιο το προλεταριάτο θα προετοιμάσει και θα κάνει τώρα μια νέα, τη σοσιαλιστική επανάσταση». Αυτή την απειλή διατύπωσε ολοκληρωμένα με τις *Θέσεις του Απρίλη* το 1917 και πραγματοποιήθηκε τον Οκτώβρη του ‘17.

Αυτό που στη συνέχεια θεωρήθηκε ως η *«θεωρία των σταδίων»* ήταν στην πραγματικότητα η πρώτη προσπάθεια για το ξεπέρασμά της. Για τον ντετερμινιστικό μαρξισμό της 2ης Διεθνούς η δυνατότητα για σοσιαλιστική επανάσταση ήταν ευθέως ανάλογη με την καπιταλιστική ανάπτυξη. Γίνονταν κάποιες συζητήσεις σε θεωρητικό επίπεδο για το επαναστατικό δυναμικό της ρωσικής κοινωνίας αλλά μέχρις εκεί. Ο Λένιν και οι μπολσεβίκοι όμως διατύπωσαν ρητά το ανακάτεμα της αστικοδημοκρατικής και σοσιαλιστικής επανάστασης με το βάρος στη δεύτερη, διακήρυξαν ανοιχτά ότι δεν θα μάτωναν οι εργάτες για να παραδώσουν στην απρόθυμη αστική τάξη την εξουσία επειδή οι αντικειμενικές

οικονομικές συνθήκες το επέβαλλαν.

Αντίθετα οι μενσεβίκοι, το ρεφορμιστικό ρεύμα στη ρωσική σοσιαλδημοκρατία ακολουθούσαν by the book τη θεωρία των σταδίων, πρώτα αστική επανάσταση που θα δώσει την εξουσία στην αστική τάξη και μετά καθαρή ταξική πάλη για το σοσιαλισμό. Η σοσιαλδημοκρατία δεν έπρεπε να διεκδικήσει την εξουσία ή μέρος της, δεν έπρεπε να συμμετέχει στην επαναστατική προσωρινή κυβέρνηση. Μάλιστα αυτή η στρατηγική είχε και αριστερή, ταξική δικαιολόγηση όπως συχνά συμβαίνει σ' αυτές τις περιπτώσεις· όπως έλεγαν «η σοσιαλδημοκρατία δεν πρέπει να βάζει σα σκοπό της την κατάκτηση της εξουσίας ή το μοίρασμά της με άλλους μέσα στην προσωρινή κυβέρνηση , μα πρέπει να μένει το κόμμα της άκρας επαναστατικής αντιπολίτευσης». Κατηγορούσαν μάλιστα τους μπολσεβίκους για «μιλλερανισμό» από τον Μιλλεράν, σοσιαλιστή υπουργό στη Γαλλία, την κυβερνώσα αριστερά της εποχής. Στο «instruction manual» του ορθόδοξου μαρξισμού των μενσεβίκων ήταν όλα τακτοποιημένα, δουλειά των αστών η ηγεσία στην αστική επανάσταση, δουλεία των σοσιαλδημοκρατών η ταξική -οικονομική κατά βάση- πάλη και η εξέγερση από τα κάτω. Στην πράξη, στις τακτικές επιλογές και τις κομματικές συμμαχίες αυτό σήμαινε τη συνεργασία με τα φιλελεύθερα κόμματα. Ο Λένιν ειρωνευόταν αυτή την τακτοποίηση: «Είναι σύμφωνοι ακόμα και να ηγηθούν στην εξέγερση του λαού, για να παραιτηθούν απ' αυτή την ηγεσία αμέσως μετά τη νίκη (ή ίσως λίγο πριν από τη νίκη;) δηλ. για να μην επωφεληθούν από τους καρπούς της νίκης, μα να παραχωρήσουν όλους τους καρπούς ολοκληρωτικά στην αστική τάξη».

Αυτή η στρατηγική για το ρόλο του προλεταριάτου και των κομμάτων του σε επαναστάσεις και συγκρούσεις που ξεφεύγουν τυπικά από τα στενά όρια της οικονομικής εργατικής πάλης και της «καθαρής» σοσιαλιστικής επανάστασης είχε και έχει τεράστια και παγκόσμια σημασία και επίδραση. Είναι μύθος ότι ο Μαρξ ασχολήθηκε μόνο με τη βορειοευρωπαϊκή εργατική τάξη. Ακόμα και στο Κεφάλαιο ανέδειξε τη σημασία της αποικιοκρατίας και της δουλείας για την καπιταλιστική ανάπτυξη, πολύ περισσότερο σε άλλα κείμενά του κατάγγειλε τα εγκλήματα του «πολιτισμένου» κόσμου στην Ινδία και στην Κίνα, σφαγές και λιμοκτονίες, έγραψε για τους πολέμους του οπίου στην Κίνα και την εξέγερση του 1857 στην Ινδία καταγγέλλοντας την ευρωπαϊκή υποκρισία που αντίκριζε με φρίκη τυχόν βαρβαρότητες των εξεγερμένων που τους είχαν διαπαιδαγωγήσει οι ίδιοι στην κτηνωδία. Ωστόσο είναι η στρατηγική του Λένιν και των μπολσεβίκων μέσω της Οκτωβριανής Επανάστασης που εξάπλωσε το μαρξισμό και τον κομμουνισμό από τις ευρωπαϊκές πόλεις στα ρυζοχώραφα της Κίνας και της Ασίας και στα λατιφούντια της Λατινικής Αμερικής. Έδωσε σοσιαλιστικό -στην ουσία του- χαρακτήρα σε επαναστάσεις και εξεγέρσεις που έγιναν σε πολύ διαφορετικό περιβάλλον από τις εργατογειτονιές των μεγαλουπόλεων, όπως στα βουνά της Ελλάδας και

της Γιουγκοσλαβίας, στη Σιέρρα Μαέστρα της Κούβας και στις ζούγκλες της Λατ. Αμερικής και της νότιας Ασίας. Η σύνδεση της δημοκρατικής πάλης κι επανάστασης με τη σοσιαλιστική στη Ρωσία αποτέλεσε το παράδειγμα για τη σύνδεση αντιαποικιακών, εθνικοαπελευθερωτικών, αντιφασιστικών και αντιδικτατορικών επαναστάσεων με την ανατροπή του καπιταλισμού. Αυτή η σύνδεση δεν ήταν πάντα επιτυχημένη καθώς δεν έλειψαν οι συνεχιστές της γραμμής της αναμονής της ωρίμανσης των «αντικειμενικών οικονομικών προϋποθέσεων για το σοσιαλισμό» και μάλιστα ανακάλυψαν νέα στάδια και προϋποθέσεις που επέβαλλαν να πάρει την εξουσία η εθνική, δημοκρατική, αντιφασιστική, ή αντιμονοπωλιακή αστική τάξη.

Η αντιπαράθεση γινόταν για το περιεχόμενο της επανάστασης στη Ρωσία, αλλά πίσω απ' αυτή κρύβονταν διαφορετικές αντιλήψεις για την ιστορική εξέλιξη γενικά. Ο Κάουτσκι έγραφε το 1909 πριν «αποστατήσει», εκφράζοντας τον ορθόδοξο μαρξισμό της 2ης Διεθνούς: «Η Σοσιαλδημοκρατία είναι ένα επαναστατικό κόμμα, όχι όμως ένα κόμμα που κάνει επαναστάσεις. Γνωρίζουμε πως οι στόχοι μας μπορούν μόνο μέσω μιας επανάστασης να επιτευχθούν, καθώς γνωρίζουμε επίσης, πως πολύ λιγότερο είναι στο χέρι μας να κάνουμε αυτή την επανάσταση απ' ό,τι είναι στο χέρι των αντιπάλων μας να την παρεμποδίσουν. Γι αυτό και δεν μας περνά από το νου, να θέλουμε να υποκινήσουμε ή να προετοιμάσουμε μιαν επανάσταση. Και αφού η επανάσταση δεν μπορεί να γίνει από εμάς με αυθαίρετο τρόπο, δεν μπορούμε να πούμε ούτε το ελάχιστο σχετικά με το πότε, υπό ποιες συνθήκες ή με ποια μορφή αυτή θα λάβει χώρα». Εδώ εκφράζεται η αντίληψη ότι η ιστορία κινείται αντικειμενικά και νομοτελειακά, ανεξάρτητα από τις θελήσεις των ανθρώπων, τα σχέδια και τους σκοπούς τους. Ούτε εμείς μπορούμε να προετοιμάσουμε μιαν επανάσταση ούτε «οι αντίπαλοί μας» να την παρεμποδίσουν. Ο Μαρξ είχε γράψει στην 3η Θέση για τον Φόιερμπαχ ότι «η υλιστική θεωρία για τη μεταβολή των συνθηκών και της εκπαίδευσης ξεχνά ότι οι συνθήκες μεταβάλλονται από τον άνθρωπο». Ο Κάουτσκι ξεχνά αυτή τη θέση αφοπλίζοντας την εργατική τάξη και τα κόμματά της από τη θέληση, το σχέδιο, τη συνείδηση και το πάθος για την επανάσταση αφήνοντας χώρο στους «αντιπάλους μας» που δεν έχουν σταματήσει να κάνουν τα δικά τους σχέδια εδώ και 150 χρόνια. Ο Βάλτερ Μπένγιαμιν είπε το 1939 ότι «τίποτε δεν έχει διαφθείρει τη γερμανική εργατική τάξη σε τόσο μεγάλο βαθμό, όσο η άποψη πως αυτή πλέει με το ρεύμα».

Ο Λένιν βλέπει το διαλεκτικό δίπολο αντικειμενικών συνθηκών και ανθρώπινης παρέμβασης με τον μαρξιστικό τρόπο. Η περίφημη *«συγκεκριμένη ανάλυση της συγκεκριμένης κατάστασης»* γινόταν όχι για να αποδεχτεί την κατάσταση αλλά για να την αλλάξει. Οι συνθήκες ήταν για τον Λένιν πάντα ένα πεδίο δυνατοτήτων και συνειδητής παρέμβασης και όχι ένα περιφραγμένο οικόπεδο. Ένα χρόνο πριν το θάνατό του το Γενάρη

του 1923 κάνοντας απολογισμό όταν ήδη οι προοπτικές είχαν αρχίσει να σκοτεινιάζουν, έγραφε: «Προβάλλουν, λόγου χάρη ένα απίθανα σχηματικό επιχείρημα, που το έχουν αποστηθίσει στο διάστημα της ανάπτυξης της δυτικοευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας και που έγκειται στο ότι δεν ωριμάσαμε ακόμη για το σοσιαλισμό, ότι δεν έχουμε, όπως εκφράζονται οι διάφοροι "φωστήρες" απ' αυτούς τους κυρίους, τις αντικειμενικές οικονομικές προϋποθέσεις για το σοσιαλισμό. Και δεν έρχεται σε κανενός το μυαλό να αναρωτηθεί: μα δεν μπορούσε άραγε ένας λαός που βρέθηκε σε μιαν επαναστατική κατάσταση, όπως αυτή που διαμορφώθηκε στον πρώτο ιμπεριαλιστικό πόλεμο, δεν μπορούσε μήπως ο λαός αυτός, όταν επέδρασε πάνω του το αδιέξοδο της κατάστασής του, να ριχτεί σε μια τέτοια πάλη που θα του έδινε έστω και μια πιθανότητα να κατακτήσει όχι εντελώς συνηθισμένες συνθήκες για την παραπέρα ανάπτυξη του πολιτισμού του;».

Ο Κάουτσκι ειρωνευόταν τις διαφωνίες γύρω από την προσωρινή επαναστατική κυβέρνηση σαν τσακωμούς για το μοίρασμα του τομαριού μιας αρκούδας που ακόμα δεν τη σκότωσαν. Ο Λένιν απαντούσε ότι το ζήτημα είναι «αν θα 'χουμε την τόλμη να σκοτώσουμε την αρκούδα μας». Εξαρχής εντόπιζε εκεί το διχασμό στη ρωσική και παγκόσμια σοσιαλδημοκρατία, στην τόλμη δηλαδή να προετοιμάσουν και να κάνουν την επανάσταση, «να σκοτώσουν την αρκούδα». Και αυτή η τόλμη, η τόλμη της πρόθεσης, ακόμα και σε περιόδους αδυναμίας, ήττας και αποθάρρυνσης χαρακτηρίζει την επαναστατική πτέρυγα, ενώ η ατολμία την ρεφορμιστική «οπορτουνιστική» όπως έλεγαν τότε. Πίσω από κάθε σοβαρή διαφωνία και πέρα από προσωπικές μικρότητες και τσακωμούς έβλεπε αυτό το διχασμό· για τις αρχές λειτουργίας και την ιδιότητα του μέλους του σοσιαλδημοκρατικού κόμματος, για τη σχέση οικονομικής και πολιτικής πάλης, συνειδητού και αυθόρμητου, για το χαρακτήρα της επανάστασης, το συνδυασμό νόμιμης και παράνομης δουλειάς, τη στάση απέναντι στις εκλογές και τη Δούμα, τη θέση για τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο και το χαρακτήρα του, τις συμμαχίες με τα πολιτικά κόμματα, την αντιμετώπιση των σοβιέτ, τη στάση απέναντι στην προσωρινή κυβέρνηση, την εξέγερση και την ένοπλη πάλη. Ακόμα και να αστοχούσε στη μία ή στην άλλη επιλογή, είχε δίκιο στο ότι τελικά δεν υπάρχουν ζητήματα ουδέτερα, υπεράνω αυτού του διχασμού ανάμεσα σε ρεφορμιστική και επαναστατική πτέρυγα επειδή δεν υπάρχουν ζητήματα υπεράνω της διαπάλης ανάμεσα στην αστική και στην εργατική τάξη.

Η επαναστατική πρόθεση, «η τόλμη να σκοτώσουμε την αρκούδα» δεν περιοριζόταν καθόλου για τον Λένιν στην αναγκαία σοσιαλιστική προπαγάνδα από το επαναστατικό κόμμα, αντίθετα συνδεόταν με την πάλη για τα άμεσα ζητήματα. Έλεγε για τους μενσεβίκους και τους Εσέρους ότι «φαντάζονται το σοσιαλισμό σαν κάποιο μακρινό, άγνωστο, σκοτεινό μέλλον» ενώ «ο σοσιαλισμός μας κοιτάζει τώρα απ' όλα τα παράθυρα

του σύγχρονου καπιταλισμού». Δεν αρνιόταν καθόλου τις συγκεκριμένες αντικαπιταλιστικές διεκδικήσεις, τις συνέδεε όμως με ανατρεπτικούς πολιτικούς στόχους. Στις εκλογές για τα συνοικιακά συμβούλια το Μάη του 1917 έλεγε για τις «ριζοσπαστικές μεταρρυθμίσεις» που προτείνονταν: «Για να εφαρμοστούν οι απαραίτητες για το λαό, ώριμες πια και επείγουσες μεταρρυθμίσεις, για τις οποίες μιλούν οι Ναρόντνικοι και οι μενσεβίκοι, πρέπει να ξεκόψουμε από την πολιτική της υποστήριξης του ιμπεριαλιστικού πολέμου και των δανείων, από την πολιτική της υποστήριξης της κυβέρνησης των καπιταλιστών, από την αρχή του απαραβίαστου των κερδών του κεφαλαίου». Με παρόμοιο τρόπο έθετε την άμεση ανάγκη για εθνικοποίηση των τραπεζών και της πετρελαιοβιομηχανίας, κατάργηση του εμπορικού απορρήτου, φορολογία του κεφαλαίου και εργατικό έλεγχο.

Μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση οι μπολσεβίκοι, ο Λένιν και η νεαρή σοβιετική εξουσία βρέθηκαν μπροστά σε πρωτόγνωρα προβλήματα και δυσκολίες. Αν για το Λένιν μέχρι τότε, ο σκοπός για την εξυπηρέτηση του οποίου αναζητούνταν ο δρόμος και τα μέσα ήταν η επανάσταση, μετά ο στόχος ήταν η πορεία προς το σοσιαλισμό εν μέσω πείνας και αποδιοργάνωσης, καπιταλιστικής περικύκλωσης, εμφυλίου πολέμου και ιμπεριαλιστικής επέμβασης. Πριν, για κάθε ζήτημα υπήρχαν δύο δρόμοι, ο αστικός και ο προλεταριακός-σοσιαλιστικός, για την οικονομική ανάπτυξη, τον εκσυγχρονισμό και την κρατική οργάνωση. Μετά την επανάσταση ο σοσιαλισμός φάνταζε «σαν κάποιο μακρινό, άγνωστο, σκοτεινό μέλλον» όπως έλεγε για τους μενσεβίκους πριν το ’17 ο Λένιν. Οι θανάσιμοι κίνδυνοι που απειλούσαν το νέο καθεστώς ωθούσαν προς μια νέα γεωμετρία στην οποία τα μέσα -το κόμμα και η εξουσία- έμπαιναν πάνω απ’ τους σκοπούς. Αν πριν υπήρχαν δύο δρόμοι για όλα, μετά φαινόταν σαν να υπάρχει μόνο ένας, ένας δρόμος για τη νίκη στον εμφύλιο, για την καταπολέμηση της πείνας και τη διανομή στις πόλεις του σιταριού που παρήγαγαν οι αγρότες, για την αναδιοργάνωση της οικονομίας, την επαναλειτουργία και τη διεύθυνση των εργοστασίων, την άνοδο της παραγωγικότητας, την καταπολέμηση της αντεπανάστασης και τη διοίκηση μιας αχανούς χώρας. Αυτές οι μοναδικές λύσεις έτειναν όλο και περισσότερο να μιμούνται τις αστικές σε ανάλογες περιπτώσεις, καταπολέμηση της πείνας με την κατάσχεση των σιτηρών από τους αγρότες, κατάργηση των εργοστασιακών επιτροπών και καθιέρωση της μονοπρόσωπης διεύθυνσης των εργοστασίων, άνοδος της παραγωγικότητας με ταιηλορικές μεθόδους και τη δουλειά με το κομμάτι, απαγόρευση τελικά όλων των άλλων κομμάτων και περιορισμός της ελευθερίας του λόγου και του τύπου, καταστολή, μερική επαναφορά με τη «Νέα Οικονομική Πολιτική» (ΝΕΡ) της ιδιωτικής ιδιοκτησίας κτλ. Δεν είναι της ώρας να εκτιμήσουμε ποια ή σε ποιο ποσοστό τα μέτρα αυτά ήταν αναγκαία και ποια όχι, ωστόσο αυτή η κατάσταση εκτάκτου ανάγκης μονιμοποιήθηκε στη συνέχεια και μάλιστα συνήθως θεωρήθηκε μοντέλο για οποιαδήποτε σοσιαλιστική οικοδόμηση. Κληρονομιά αυτού του μοντέλου είναι ότι και σήμερα -συχνά από κεκτημένη

ταχύτητα- αναφερόμαστε σε δικαιώματα και ελευθερίες (πχ, του τύπου ή του συνέρχεσθαι) ως αστικοδημοκρατικά σαν να είναι δυνατό να υπάρχει εργατική δημοκρατία χωρίς αυτά. Η αστική δημοκρατία δεν είναι τέτοια λόγω αυτών των ελευθεριών ή του καθολικού δικαιώματος ψήφου, αλλά γιατί -παρά τα δικαιώματα αυτά- θεωρεί απαραβίαστη την ιδιωτική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής.

> Πολλοί θα πούνε ότι συζητάμε για το τομάρι της αρκούδας πριν τη σκοτώσουμε, το ερώτημα όμως είναι αν θα ‘χουμε την τόλμη να τη σκοτώσουμε. Τα «όπλα», τα μέσα και ο τρόπος φτιάχνονται στην πορεία, η τόλμη όμως είναι αναγκαία από τώρα

Υπάρχει ένα ερώτημα βέβαια. Γιατί τα συζητάμε όλα αυτά 100 και πάνω χρόνια μετά; καθώς δεν είμαστε ιστορικοί. Μόνο ή κυρίως για συμβολικούς λόγους, σαν απότιση φόρου τιμής; Οι πρωταγωνιστές των συγκεκριμένων αντιπαραθέσεων είναι πια νεκροί ωστόσο **η αντιπαράθεση συνεχίζεται με νέους όρους και τα παλιά επιχειρήματα αποκτούν νέες αποχρώσεις.**

Α) Κανείς δεν διεκδικεί την κληρονομιά του Κάουτσκι και των μενσεβίκων αλλά το δόγμα της κυριαρχίας των συνθηκών πάνω στους ανθρώπους επικρατεί. Υπάρχουν ακόμα υποστηρικτές της αισιόδοξης εκδοχής του για το αναπόφευκτο της σοσιαλιστικής επανάστασης σαν αποτέλεσμα των ιστορικών νομοτελειών και που πιστεύουν ότι ο χρόνος τρέχει υπέρ μας, μάλλον όμως κυριαρχεί ένας αντίστροφος ντετερμινισμός· η επανάσταση είναι αδύνατη στην μεταβιομηχανική, όπως λένε, «κοινωνία της πληροφορίας», των κοινωνικών δικτύων ή της «τεχνητής νοημοσύνης». Ό,τι η ιστορία επέβαλλε τώρα το αποκλείει. Ένα μεγάλο κομμάτι της αριστεράς αποτελείται πια από δημοσκόπους και μετεωρολόγους που αναλύουν τις τάσεις και τα ρεύματα απλά για να προσαρμοστούν. Υπάρχουν και ρεύματα στην αριστερά που ελπίζουν σε κοινωνικές ανατροπές, ακόμα και σε επαναστάσεις αλλά χωρίς σχέδιο, οργάνωση και πρόγραμμα, αυτές θα ‘ρθουν αναπάντεχα και αστάθμητα, σαν ξαφνικά συμβάντα. Λοιδορούν τα σχέδια και τα προγράμματα ότι είναι αυθαίρετα, εγκεφαλικά, μάλλον περιοριστικά και καταπιεστικά καθώς έρχονται «από τα πάνω», αφήνοντας όλο το χώρο για τους αντιπάλους μας -που δεν πιστεύουν σε θαύματα- να κάνουν τα δικά τους στρατηγικά σχέδια και να διαμορφώνουν συνειδητά τις συνθήκες. Ο Λένιν αντίθετα ήταν με τη συνειδητή δράση για τη μεταβολή των συνθηκών κι αυτό είναι επίκαιρο τώρα όσο ήταν τότε, περισσότερο μάλιστα.

Β) Για τον Λένιν δεν υπήρχε καθαρός καπιταλισμός, ούτε καθαρή ταξική πάλη ή σοσιαλιστική επανάσταση. Αυτό ήταν φανερό στη Ρωσία της εποχής, ωστόσο αντί για την τετράγωνη λογική των σταδίων, διακήρυξε ότι η εργατική τάξη θα αναλάβει να λύσει όλα τα ζητήματα ακόμα κι αυτά που τυπικά δεν ήταν δικά της. Επειδή δεν υπάρχουν καθαρές σοσιαλιστικές επαναστάσεις, κάθε επανάσταση μπορεί και πρέπει να έχει σοσιαλιστικά στοιχεία και προοπτική.

Σήμερα πια ξέρουμε ότι δεν υπάρχει καθαρή ταξική πάλη όχι μόνο λόγω των επιβιώσεων του παρελθόντος όπως τότε, αλλά κυρίως λόγω της καταστροφικής ανάπτυξης του σύγχρονου καπιταλισμού. Η αντίθεση κεφαλαίου και εργασίας, αστικής και εργατικής τάξης δεν εμφανίζεται ποτέ γυμνή στο φως του ήλιου, πάντα προκύπτουν πανκοινωνικά ζητήματα και προκλήσεις όπως οικονομικές κρίσεις, εθνικοί ανταγωνισμοί και πόλεμοι, επισιτιστικές και περιβαλλοντικές κρίσεις, εξωοικονομική καταπίεση διαφόρων μορφών και πάνω απ' όλα προβάλλει το δημοκρατικό ζήτημα με το σύγχρονο κοινοβουλευτικό ολοκληρωτισμό. Τι γίνεται με την ποικιλία αυτών των ζητημάτων; Η απάντηση που κυριαρχεί σήμερα είναι ο κατακερματισμός των κινημάτων που μπορεί περιστασιακά να συναντιούνται μπορεί και όχι, μπορεί να συγκρούονται κιόλας. Ο κατακερματισμός φτάνει και στον κάθε άνθρωπο με τις πολλές ταυτότητές του, όπως λέγεται. Ο Ερνέστο Λακλάου, θιασώτης της «ριζοσπαστικής δημοκρατίας» και ενός αδιευκρίνιστου σοσιαλισμού, τεκμηριώνει θεωρητικά αυτή την αντίληψη: «Όταν υφίσταται ανταγωνιστική σχέση ανάμεσα σε έναν εργάτη και έναν καπιταλιστή, ο ανταγωνισμός αυτός δεν είναι εγγενής στις ίδιες τις σχέσεις παραγωγής, αλλά λαμβάνει χώρα ανάμεσα στις τελευταίες και στην ταυτότητα του δρώντος έξω από αυτές. Μια μείωση στο μισθό ενός εργάτη, για παράδειγμα, πλήττει την ταυτότητά του ως καταναλωτή». Για τους δημοκρατικούς αγώνες γράφει: «το ζήτημα δεν είναι αν το ίδιο υποκείμενο -η εργατική τάξη- είναι δυνατό να αναλάβει την επίτευξη δημοκρατικών στόχων ή όχι, αλλά αν, στην περίπτωση της ανάληψής τους, έχουμε να κάνουμε με τη συγκρότηση ενός νέου υποκειμένου στη βάση της συνάρθρωσης της ταυτότητας της εργατικής τάξης και της δημοκρατικής ταυτότητας». Ένας άνθρωπος και μέχρι στιγμής τρεις ταυτότητες, το πρωί εργάτης, το βράδυ καταναλωτής και στην πολιτική δημοκράτης. Καθώς δεν υπάρχει καθαρός εργάτης, αλλά είναι εργάτης ή εργάτρια, έχει κάποια καταγωγή, εθνική ταυτότητα και θρησκεία, μιλάει κάποια γλώσσα κτλ. ο κατακερματισμός δεν έχει τέλος. Ο Λένιν ήταν αντίθετος στη στενότητα ενός εργατικού κινήματος περιορισμένου στην οικονομική πάλη και πολύ περισσότερο μιας τέτοιας σοσιαλδημοκρατίας, προσπαθούσε να βρει σε κάθε σημαντικό πανκοινωνικό ζήτημα την ταξική του ουσία και τις επαναστατικές λύσεις. Επιδίωκε τη συγκρότηση ενός συνολικού εργατικού επαναστατικού κινήματος για το ψωμί, τις ελευθερίες και την αξιοπρέπεια. Μήπως αυτό δεν είναι επίκαιρο;

Γ) Πίσω από όλες τις διαφωνίες στη σοσιαλδημοκρατία της εποχής έψαχνε την ουσία τους που ήταν ο διαχωρισμός σε επαναστατική και ρεφορμιστική, συγκρουόταν ανειρήνευτα με τη δεύτερη και ήταν πάντα με την ανεξαρτησία της πρώτης στην πράξη και όχι στα λόγια. Αυτός ο διαχωρισμός γινόταν σε οποιαδήποτε εποχή και για θέματα που μπορεί να φαίνονταν απόμακρα. Σήμερα αυτή η διάκριση είναι δυσδιάκριτη εξαιτίας της αδυναμίας ή και ανυπαρξίας παγκόσμια της επαναστατικής αριστεράς. Μόνο η συγκρότηση κομμουνιστικής οργάνωσης και ευρύτερα επαναστατικής αριστεράς μπορεί να σπάσει την πλουραλιστική ομοφωνία του TINA που τώρα κυριαρχεί.

Μα τι μπορεί να σημαίνει επαναστατική αριστερά σήμερα όταν η επανάσταση φαντάζει μακρινή; **Ο σκοπός όμως καθορίζει το δρόμο και τα μέσα, η στρατηγική οδηγεί την τακτική, το πρόγραμμα πρέπει να δείχνει το στόχο από τώρα.** Πολλοί θα πούνε ότι συζητάμε για το τομάρι της αρκούδας πριν τη σκοτώσουμε, **το ερώτημα όμως είναι αν θα ‘χουμε την τόλμη να τη σκοτώσουμε.** Τα «όπλα», τα μέσα και ο τρόπος φτιάχνονται στην πορεία, **η τόλμη όμως είναι αναγκαία από τώρα.**